

ZÁŽITEK BOHA (ŽALM 63)

Žalm Davidův, když prodléval na Judské poušti.

Poušť je kus země, který vypadl z velikých souvislostí všeho živého a stvořitelské síly ho utvořily po svém. David prožíval pustinu vně, v přírodě. Dnešní člověk ji zažívá ve velkoměstě, v krajině smrti civilizace, které znetvořuje a pustoší samotný život. Však již Nietzsche pravil: "Poušť se rozrůstá - běda tomu, kdo chrání poušť."

Tak nám i po třech tisíciletích mohou mluvit slova modlitby v Judské poušti.

Žalm začíná výkřikem: "Bože!" Všude vůkol triumfují mocnosti smrti - a otázka po Bohu musí tedy vést do nitra. Tam totiž pulsuje něco, co má vztah k živému božství: "Ty božství mé niterné bytosti."

"Časně na tebe očekávám." V hebrejském slovese, které Luther přeložil *frühe wachen*, je skryt výraz pro rozbřesk. Jestliže si lidské já uvědomí svou bytostnou souvztažnost s božským Já, má to v sobě něco z ranního rozbřesku. Jako rozbřesk předchází východu slunce, tak i modlíci se se cítí ve svém nitru rozohněn velikým probuzením. Ve vnějším světě vychází slunce od nepamětných časů, ale lidské nitro je pro Boha ještě neprobádanou zemí. A zde bude v budoucnu vzházet sluce čím dál více. Proto má každé počáteční probuzení niternosti charakter "posvátného jitra".

A od tohoto doteku Boha v nejvnitřnějším já se žalm obrací k lidskému duševnímu životu. Modlíci se v tomto žalmu disponuje tak mocnou zbožností, že veškeré pocity i veškerá úsilí, všechny přání a všechny touhy své duše, dokáže slít v jedno mocné toužení po božství: "Má duše po Tobě žízní."

Pak sestoupí do pozemského hmotného těla a dokáže i je zapojit do své pobožnosti. Není tomu tedy tak, jako často u nás, kdy na sebe naše tělo "upozorňuje" a ruší nás, když se chce duše vznést vzhůru. Zde není fyzické tělo překážkou, ani jeho slabost - i ta se zapojuje a spolupůsobí v onom prazákladním náboženském prožitku. Svou malátnost v žíznivé poušti pojímá jako touhu a žádost po Bohu, jako přirozenou žízeň po božství. Nezkažené a neporušené lidské tělo může své nasycené a napojení vnímat velice zbožně a právě tak dokáže zde prožívat tělesné strádání jakožto touhu po Bohu.

*Bože! Božství mé niterné bytosti, ó ty!
K tobě procítá má jitřenka
Po tobě žízní má duše,
mé tělo v nouzi po tobě prahne
v tvé bezvodé zemi suché a vyprahlé. (v.2)*

do modlitby osamělého v poušti se nyní svou pomocí vkládá vzpomínka na kultické zážitky ve svatyni. V kultu je totiž vše vnější a smyslové uspořádáno tak, aby vycházelo vstříc zřícím silám duše a povzbuzovalo je. Opět tu máme v žalmech další doklad o nadsmyslových zážitcích, které může rozvíjet patření na svaté děje.

*Tak na tebe hledívám ve svatyni
abych spatřil tvou moc a tvou slávu. (v.3)*

Modlíci se v poušti cítí takovou bdělou odevzdanost vůči božskému zjevení, jakou jinak zná jen z tělesné přítomnosti při svaté oběti. V zářivé božské slávě přichází k člověku láska shůry a udílí mu úplně nový životní pocit. To, co doposud nazýval svým životem, ztrácí význam. A když mu srdce prozáří toto svrchované dobro, může pohlédnout na svůj obvyklý život a říci: "Život nemá nejvyšší cenu." - A to také v žalmu slyšíme: "Tvá milost je lepší než život." Milost znamená právě onu lásku shůry.

A této milosti je nyní adresována chvalořeč. Abychom tuto pradávnu náboženskou formu dokázali zakusit v její původní síle, uvažme nejprve toto: Člověk dnešní doby se staví vůči skutečnosti převážně kriticky. Kritikou si posiluje pocit vlastního já, ale duši něco takového nenasytí. Ta potřebuje pro své blaho výhled do onoho světa "převyšujícího život". Potřebuje se pro něco nadchnout. Při takové vyhlídce se z ní vydere pravá protiva kritiky - poznání, jež vede k účtě. Náboženství bychom snad dnes měli chápat právě takto, jako náboženskou "chvalořeč", jež je kladnou protiváhou rozkladné a duši ochuzující kritiky. A chvalořeč pronášená ústy se tak změní v požehnané velebení - "celým svým životem Tě velebím".

A na tomto místě se úplně samozřejmě dostaví a vyplyne náboženské gesto - pozdvižení rukou. Známe je i z obřadu posvěcení. Kdo pozdvihá ruce k nebi, sahá nad sebe. A to je správně možné jenom "ve jménu božím", jak to také žalm uvádí. Toto Jméno je esencí boží prosvětlené přítomnosti v našem poznávajícím vědomí. Zážitek se prohlubuje ke skutečné účasti ve spojení, k vnitřnímu přijetí božského Bytí, které modlíci se "požívá a pije", že se mu mění v "tělo a krev".

*Mnohem lepší nad život je tvá milost,
mé rty tě velebí.
Celým svým životem ti budu žehnat
a ruce pozdvihnu ve Tvém jménu.
Bohatě se sytí má duše,
mé rty jásají, radují se má ústa." (v.4-6)*

Tento zážitek posvátného jitra působí až do nočních hodin. I za "nočních hlídek" působí neztenčenou silou. Zbožností prodchnuté bdění v čase nočního spánku - vzpomeňme si třeba na půlnoční obřad o Svaté noci - se snaží alespoň vytušit v bdělém stavu to, co nevědomě shledává duše, když je ve spánku vyvázána z těla. A co činí duše bdícího za noci v našem žalmu? Hebrejské slovo HGH neznámá prostě "mluvit"; latinská bible uvádí hezké "*meditari*" - chovat v mysli. Kdo takto zbožně plní povinnost noční hlídky, zažije bezpečí útočiště pod perutemi božství.

Božství rozestírá své peruté nad duši a chrání ji. Ale člověk není pouze pasivním předmětem této péče. I od něj směrem k Bohu cosi proudí: Má duše k tobě přilnula. Hebrejské slovo pro tento stav, se stalo v židovské tajné nauce důležitým pojmem - *dvekut*. Španělský kabalista Izák z Akka (cca 1300) vypráví příběh o žákovi, jenž hledá tajemství vnitřního života a mistr se ho táže, zdali už má naprostý vnitřní pokoj. Ten odpovídá: "Cítím sice zadostiučinění, když mě chválí, a bolest, když mi ubližují, ale jsem přece bez touhy po pomstě a nic si nepřipouštím." To však mistrovi nestačí: Běž domů, synu; dokud cítíš bolest z ublížení, nejsi ještě tak daleko, abys mohl své myšlení sjednotit s božím." Něco takového asi zahanbí nejednoho křesťana. Teprve nad sférou duše, jež registruje utrpěná příkoří, začíná možnost "přilnutí k Bohu".

Bůh rozprostírá své peruté a duše se "upíná" k Bohu. A na to může Bůh odpovědět dalším aktem milosti: "Tvá pravice mě drží". Takový obraz boží ruky, jež se nás ujímá je ještě osobnější nežli ona "křídla". Neskýtá nám pouze bezpečí a úkryt, ale také výdrž a sílu, jež z této ruky na nás proudí a dává oporu a zpevňuje náš postoj.

*Když na tebe pomyslím na svém lůžku
za nočního bdění,
schraňuji tě ve svých smyslech.*

Neboť pomoci jsi mi.

*Ve stínu tvých křídel cítím blaženost
má duše na tobě lpí
drží mě tvá pravice. (v.7-9)*

*

Ale což nyní nezaznívá do oné čisté harmonie této podivuhodné modlitby, do onoho vpravdě "starozákonního" naladění rušivý tón? *Oni však číhají na mou duši... padnou mečem...* atd. - jakoby úkosem vidíme "nepřátele" připravené k naší zkáze. Musíme si uvědomit také konkrétní výchozí situaci - David je na útěku v Judské poušti. Oni dávní pronásledovatelé mohou dnes u nás vzbudit samozřejmě zájem pouze historický. Ale jak se nám všechny ty judské pouště postupně proměňují v moderní zážitek pouště, stávají se nám z oněch dávných Davidových pronásledovatelů představitelé odpůrčích, nepřátelských mocností. A je vnitřně velice oprávněné, že i ony mají místo v takovémto chvalozpěvu na božskou lásku. Ve známé písni Paula Gerhardta *Breit aus die Flügel beide* vyplývá naprosto logicky "*Satan chce mě pohltnout*" To je pradávňý zážitek, že vystupňovaná blízkost boží znamená také zvýšenou citlivost vůči nebožským silám. I obřad posvěcení ve vrcholném okamžiku - při přijímání - myslí na "odpůrce".

Ne nadarmo předcházela zmínka o držící boží pravici. Kdo ji cítí, může beze strachu pohlednout do očí zlým mocnostem. Ve Zjevení Janově prohlédá křesťanský věštec odpůrčí mocnosti a o „zvířeti z propasti“ se tam praví, že „kráčí vstříc záhubě“ (Zj 17,8) Na dotyčné bytosti je to duchem patrné, ježto v jeho vlastní vnitřní dynamice je vidět „kam vede jeho cesta“. A věštec vidí, že jeho konec nebude dobrý.

A také žalmista vidí na služebnících odpůrčích sil, že jsou na scestí. Vyšli „plenit“ jeho duši. - Tak to tam doslova stojí. *Zkáza duše* – výraz, který tehdy David použil pro konkrétní odpůrce - se pro nás vyčleňuje z pradávnych souvislostí a svárů a nabízí se nám jako věčné označení určitých mocností. Skutečně existují takové pomatené odpůrčí síly, jež mají za cíl zpusťování lidského duševního života a působí všude tam, kde se vnitřně nebo zevně rozšiřuje poušť. Každé zplanění, zpustnutí duše je krokem na cestě do světa, který je skutečně možno nazvat podsvětím. Do světa, kde odumírá oduševnělost a přívětivost srdce, kde už člověk vlastně ani nežije ve světě ozařovaném slunečním světlem, ale kdesi „pod zemí“.

K tomu se druží ještě dva obrazy – obraz zhoubného meče a šakala. Kdo jsou zachvázeni na cestě k podsvětí, k Hádu, padnou za oběť meči. V apokalyptickém smyslu je to stále onen meč ducha, jenž vychází z úst „bílého jezdce“ a přemáhá nepřátele. A být kořistí šakalů – jakkoli to svého času mohlo být chápáno doslova – se opět stává apokalyptickým obrazem. Tato poněkud nešťastná zvířata, jež se živí zdechlinami, mohou být obrazem neviditelných démonických sil, které se po smrti pustí nikoli do rozkládající se mrtvol, ale do toho všeho, co je v duši zemřelého „vnitřní hnilobou“. Pro bytosti, jež se živí vším nedobrym, co s sebou duše nese. Poznámka o šakalech vyjících za noci nám otevírá pohled právě do této oblasti.

*Ale ti, kteří se chystají plenit mou duši, jsou na cestě, jež vede do podsvětí,
propadli meči,
jsou kořistí šakalů. (v.10-11)*

Toto temné pozadí nyní prozáří slovo, které dosud nezaznělo: *král*. A zase můžeme odhlédnout od postavy Davida a zahlédnout v postavě „krále“ výraz produchovnělého lidství – podobně jako nás v Apokalypse chce Kristus učinit kněžími a králi. *Král se těší v Bohu*. Nám to připomene Janovo evangelium, jež mluví o Kristově radosti. Ono veškeré zbožné pohnutí, jež se doposud v tomto žalmu ozvalo – touha po Bohu, patření na Boha, oddanost, nasycení, bezpečí, ochrana – vše se slévá v božskou radost, jež nezmizí ani „tváří v tvář nepřítelům“.

Závěr celého žalmu není dnešnímu čtenáři příliš přístupný: velebí se v něm ti, kteří "přisahají při králi", a očekává se, že "budou zacpána ústa lhářům". Králem je, pokud čteme žalm křesťanskými očima, sám Kristus. On v sobě nese Logos, tvůrčí světové Slovo. Motiv přísahy poukazuje k onomu mysteriu slova. Ten, kdo přísahá, přivolává vyšší bytosti a své "přísežné" slovo vyslovuje v jejich bezprostřední přítomnosti. Je tomu podobně jako s řeckým i latinským výrazem pro svědomí (*conscientia*): To vyjadřuje spoluúčast vyšších bytostí na příslušném vědění. A přísaha zase "spoluvyjádření" oněch Neviditelných. Kdo tedy "přisahá při králi", volá krále tím ke spoluodpovědnosti a pojímá do svého lidského slova i cosi tvůrčího božského Slova.

A v této souvislosti také pochopíme poslední větu žalmu, že totiž "budou zacpána ústa lhářům." Právě prožitek svatě tvořivého božského Slova jasně osvěcuje satanský charakter lži. Perské zoroastriánské náboženství vnímalo velmi silně působení božského odpůrce Ahrimana prostřednictvím lživých slov. Klam má strašlivou moc. A proto je prorocká naděje, že jednou budou tyto mocnosti nepřátelské božskému Logu zbaveny božským Praslovem své síly velikou apokalyptickou vizí a tvoří důstojný závěr této písni zbožného očekávání na Boha.

*Ale král se raduje v Bohu.
Spása každému, kdo se s ním spojí slovem.
Neboť oněmět musí ústa,
jež mluví klam.*